

Toespraak Anne Maagdenberg bij Indisch Monument 2009

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

De geest overwint

Op het monument staat groot geschreven: "De geest overwint". Toen ik deze woorden voor het eerst las, hebben ze op mij een enorme indruk gemaakt. Ik wist dat met deze woorden niet bedoeld werd: de geesten die in het leven van Indische mensen een grote rol spelen. Natuurlijk slaan deze woorden op de geest van de mensen die in de Japanse interneringskampen geleden hebben. Hun geest bleef ongebroken, hoeveel moeite de Japanners destijds ook gedaan hebben om de mensen kapot te maken en klein te krijgen.

Mijn grootouders van mijn moeders kant zijn afkomstig van Sragen en Jakarta. Mijn grootvader is geboren in 1926 en mijn grootmoeder in 1928. Zij waren dus kinderen van mijn leeftijd toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. De oorlog hebben zij dus heel bewust meegemaakt. In 1942 moest mijn grootmoeder met haar familie naar het kamp, ze moest erheen lopen met haar moeder en zusjes en broertje. Ze werden naar het kamp, omheinde sawavelden, gebracht waar ook varkens, koeien en kippen waren, en moestuinen om groenten te verbouwen. De ervaringen van mijn oma in het kamp waren zoals die van veel andere mensen: er was geen of veel te weinig eten. Ze kregen wel iets te eten, maar dat was nooit genoeg. Met haar broertje en zusjes moest mijn oma op die sawa's werken – eten verbouwen voor de Japanse overheersers. Als zij kans zagen, stalen zij manga's en papaja's om op die manier het eten een beetje 'eerlijker te verdelen'.

Het waren vooral de kleine kinderen die ongezien eten konden stelen. Natuurlijk waren de overheersers niet mild als zij ontdekten dat er eten gestolen was. Zij sloegen en mishandelden de dieven, als ze die betraptten. En als ze de dief niet konden vinden, werden er zomaar enkele kinderen geslagen. Mijn oma is gelukkig nooit als zondebok gebruikt, dat was voor een oudere zus van haar wel anders. Zij was een Buitenkamp Kind en had het daardoor moeilijker. Zij moest op straat voor zichzelf zorgen. Over die moeilijke periode in haar leven wil ze tot vandaag de dag niet veel vertellen. Zij is, in tegenstelling tot mijn oma en haar broer en andere zusjes nooit meer teruggegaan naar het land waar zij geboren is. Maar ook zij heeft een sterke geest, die niet gebroken is. Deze oudtante is inmiddels al 89 jaar!

Mijn oudoom wil nog wél praten over zijn ervaringen in de oorlog. Hij vertelde mij dat zij het redelijk goed hadden gehad, in tegenstelling tot de mensen die in een kamp zaten bij een grote stad. In kampen bij de grote steden was er echt nauwelijks of helemaal geen eten en ontstonden er getto's.

Op het platteland was er zoals ik al eerder zei, in ieder geval nog een beetje voedsel.

Van mijn oudoom heb ik veel gehoord over de tijd die hij en mijn oma in het kamp hebben doorgemaakt. De straffen en mishandelingen waren voor hem of voor mijn oma destijds geen reden om het hoofd voor de overheerser te buigen. Hoe akelig de straffen in het kamp toen ook waren – zij lieten zich niet bang maken. Hun geest overwon. Die houding hebben zij hun hele leven volgehouden: ook na de oorlog hebben zij zich niet willen neerleggen bij onrechtvaardigheid en oneerlijkheid.

Ook mijn grootvader heeft te maken gehad met de Japanse overheerser, zijn ervaringen zijn wel anders dan die van mijn oma.

Toen hij net 17 jaar was, ging hij in dienst bij het Korps Mariniers, toen nog de Mariniers Brigade. Hij werd in 1944 door de Japanse troepen gevangen genomen en als krijgsgevangene overgebracht naar het Fukuoka kamp in Japan. Daar werd hij te werk gesteld op de scheepswerven van de overheersers, in de buurt van Nagasaki. In deze tijd heeft hij Fred leren kennen, die later zijn zwager werd. Dat mijn opa geen prettige tijd heeft gehad in Japan weet ik zeker, uit verhalen die hij vroeger vertelde en via-via. Hij moest er keihard werken, kreeg heel weinig eten en leefde in erbarmelijke omstandigheden met als dieptepunt de tweede atoombom.

Maar doordat opa en oom Fred intussen allebei zijn overleden, kan ik niks meer navragen en blijven veel vragen vrijwel onbeantwoord.

Mijn grootouders zijn voor mij altijd een voorbeeld geweest. Hoe meer ik me bewust word van wat er in de wereld, dichtbij en ver weg allemaal speelt, hoe meer ik me kan voorstellen dat het helpt en van belang is, dat mensen zich verzetten tegen onrecht. Nee, natuurlijk niet door van zich af te slaan of in het rond te schieten als zij vinden dat er onrecht in hun omgeving gedaan wordt, of als zij zich onrechtvaardig behandeld voelen. Maar wel, door zich niet klein te laten krijgen, door een ongebroken geest te laten zien.

Het onrecht dat ik in mijn leven ervaar is natuurlijk niet te vergelijken met wat mijn grootouders in het kamp destijds dan ook hebben meegemaakt. In mijn leven is er gelukkig ook geen sprake van een tekort aan eten. Ik zou het nooit doen, maar als ik eten steel, dan weet ik zeker dat ik niet geestelijk of lichamelijk mishandeld word. Maar ik gedraag me, net als mijn grootouders, zoveel mogelijk met een rechte rug. Ik laat me niet klein krijgen en probeer vooral ook mijn geest te laten overwinnen.

Het zou goed zijn, en ik hoop het van harte, dat mensen van mijn generatie en van toekomstige generaties zich laten inspireren door het motto van dit Indisch Monument:

De Geest Overwint.

Wat hebben we eraan als mensen van zich afslaan als hen onrecht aangedaan wordt? Of als zij getuige zijn van onrecht dat anderen aangedaan wordt. Zolang mensen met een ongebroken geest het onrecht in de wereld aankunnen, is de kans dat onderdrukken en mishandeling ooit uit de wereld verdwijnen het grootst.

Mensen als mijn grootouders, en als al die anderen die in deze kampen door hun sterke geest de ellende hebben kunnen doorstaan, verdienen ons respect en zijn terecht een groot voorbeeld voor mij en voor vele anderen!

